

תקשורת תומכת וחלופית

(תת"ח)

כתבו

רז טננבאום
קלינאית תקשורת
רכזת תא קלינאיות תקשורת
במרכז דה-לז

אסטל סלזן
קלינאית תקשורת
רכזת מקצועות הבריאות
ורכזת פדגוגית בבית הספר

נובמבר 2014

מהי תקשורת תומכת חלופית (תת"ח)?

תקשורת תומכת חלופית מיועדת לסייע, ככל שניתן, לאנשים שמתקשים לבטא את עצמם בשפה המדוברת.

ישנם אנשים, ילדים ומבוגרים, אשר מסיבות שונות מתקשים להביע עצמם ולהעביר מסרים לסובבים אותם באמצעות דיבור. אנשים אלו יכולים להשתמש במגוון ערוצי תקשורת אשר תומכים בדיבור הלקוי או שמהווים לו תחליף. ישנם ערוצי תקשורת כגון צחוק ובכי, הבעות פנים, מבט, הפקת קולות, תנועות גוף ומגע, ג'סטות ושפת סימנים. אשר מאפשרים העברת מסר ללא שימוש באביזרים חיצוניים. כמו כן, ישנם ערוצי תקשורת אחרים הכוללים שימוש באביזרי עזר חיצוניים כגון חפצים, תמונות מצולמות, סמלים, מילים כתובות, לוח תקשורת, פלט קולי, אייפד ומחשב תקשורת. כל ערוצי התקשורת הללו מכונים **תקשורת תומכת וחלופית-תת"ח**.

הגורמים לקושי בדיבור הינם מולדים או נרכשים. בין הגורמים המולדים נמנים: שיתוק מוחין, פיגור שכלי, איחור התפתחותי, קשיים בתכנון תנועה (אפרקסיה/דיספרקסיה), אוטיזם, ליקויי למידה, סינדרומים שונים ועוד. הגורמים לפגיעות נרכשות העלולות לפגום ביכולת לתקשר כוללים: תאונות, חבלות ראש, אירוע מוחי, מחלות ניווניות ועוד.

לאנשים עם קושי בדיבור השימוש בתת"ח חיוני להשתתפותם בחיי היומיום ולשמירה על איכות חייהם. כמו כן עבור ילדים עם קושי ברכישת דיבור שימוש בתת"ח הינו בסיס חיוני לבניית תשתית שפתית ולרכישת מיומנויות תקשורת בין אישית המקדמות התפתחות רגשית, חברתית וקוגניטיבית.

התאמת אמצעי תקשורת ליכולותיו ולצרכיו האישיים של האדם המשתמש בתת"ח מתבצעת על בסיס הערכה של צוות רב מקצועי בשיתוף של האדם עצמו, בני משפחתו והאנשים הקרובים אליו.

קישור לסרט "על פי דרכם ילדים מדברים"

<https://www.youtube.com/watch?v=KYxyNBtuksE&feature=youtu.be>

קישור לסרט "הכל דיבורים"

<https://www.youtube.com/watch?v=SCFpeyEUB44>

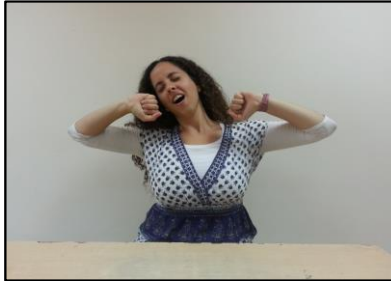
מהם אמצעי התקשורת התומכים ?

להלן מוצגים אמצעי תקשורת שונים המסייעים לאנשים עם מוגבלות בתקשורת לתקשר עם סביבתם.

ג'סטות

ג'סטות הינן תנועות גוף המשמשות להעברת מסר בעל משמעות קבועה כגון – נפנוף יד ל"שלום", נענוע ראש ל"לא" והצבעה. לעתים קרובות מופיע אצל פעוטות עם התפתחות טיפוסית שימוש בג'סטות כמקדים דיבור. ג'סטות אלו מאפשרות לפעוט העברת כוונות תקשורתיות ברורות וחווית תקשורת מהנה. עבור אנשים עם מוגבלות בדיבור הג'סטות, בהיותן ערוץ טבעי וזמין, מהוות הרחבה משמעותית למערכת התקשורת שלהם.

ג'סטה שמביעה "אני עייפה"

ג'סטה שמביעה "עוד"

שפת סימנים

שס"י הינה שפת הסימנים הייחודית לישראל והיא משמשת את אוכלוסיית החרשים ולקויי השמיעה. זו שפה בעלת חוקים וכללים משלה ויש בה אפילו סלנג. זו שפה מרתקת ועשירה שמתעדכנת כל הזמן. משום מה, קיים מיתוס ששפת הסימנים היא שפה בינלאומית. **אין זה נכון!** לכל ארץ יש שפת סימנים משלה, שהתפתחה במהלך השנים לפי המאפיינים התרבותיים של אותה ארץ. בישראל למשל: מסמנים "חלב" בתנועות של חליבת פרה, בספרד מסמנים "חלב" בתנועה של לחיצה ליד החזה.

עבור אנשים שומעים שיש להם לקויות דיבור, שפת הסימנים עשויה להיות ערוץ תקשורת זמין. לעתים קרובות אנשים אלו ישתמשו בסמלים מתוך שפת הסימנים כחלק ממערך התקשורת שלהם.

למידע נוסף על שפת סימנים ניתן לפנות לאתר <http://www.signpedia.org>

לוח תקשורת הינו מאגר תמונות או סמלים המותאם באופן אישי למשתמש ונגיש לו, ומהווה חלק מהמערך התקשורתי הכולל של אותו משתמש. ניתן להציג את התוכן התקשורתי בלוח באמצעות: תמונות, ציורים, אותיות או מילים וכן תמונות ברמות הפשטה שונות כגון צילומים, סמלי PCS או symbolstix. ניתן לשלב ייצוגים שונים באותו לוח.

צורת בניית הלוח מאפשרת הבעה ברמות שונות של הפשטה. כמו כן ניתן להתאים למשתמש את המאפיינים הוויזואליים של הלוח כגון - כמות הסמלים בדף, גודלם, צבעם, צבע הרקע וכו'.

דרכי השימוש בלוח תקשורת הינן מגוונות: המשתמש יכול לומר משהו באמצעות הצבעה על תמונה/אות/מילה או סמל המייצגים את המושג שאותו רוצה להעביר למאזין, הוא יכול להשתמש באיבר גוף אחר כגון רגל או סנטר לצורך הצבעה, במבט עיניים, בצורות סריקה שונות או בעזרים מסוגים שונים המאפשרים נגישות אופטימלית, כמו כן יכול המשתמש לתלוש ולמסור את התמונה על מנת להעביר את המסר למאזין.

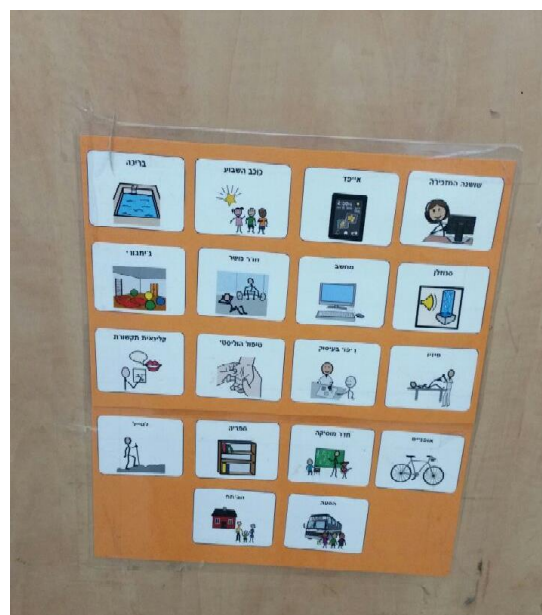
סמלים לבניית לוחות תקשורת

כל סמל מהווה ייצוג למילה ומיוצג בדרך כלל בצד המילה הכתובה. סמלים אלו יכולים לשמש כבסיס לבניית לוחות תקשורת. הסמלים יכולים לייצג מערכת שפתית מורכבת, לדוגמא משפטים מורכבים, שיח ברמה גבוהה ועוד.

כיום בגני הגיל הרך בבית איזי שפירא רוב הילדים משתמשים בסמלי symbolstix. בבית הספר רוב התלמידים הבוגרים יותר עוברים משימוש בסמלי PCS לשימוש ב-symbolstix.

קישור לבורדמייקר www.mayer-johnson.com/boardmaker-software-family
קישור לsymbolstix - N2y.com/symbolstix/default.aspx

לוח תקשורת על דלת כיתה – "לאן אני הולך?"

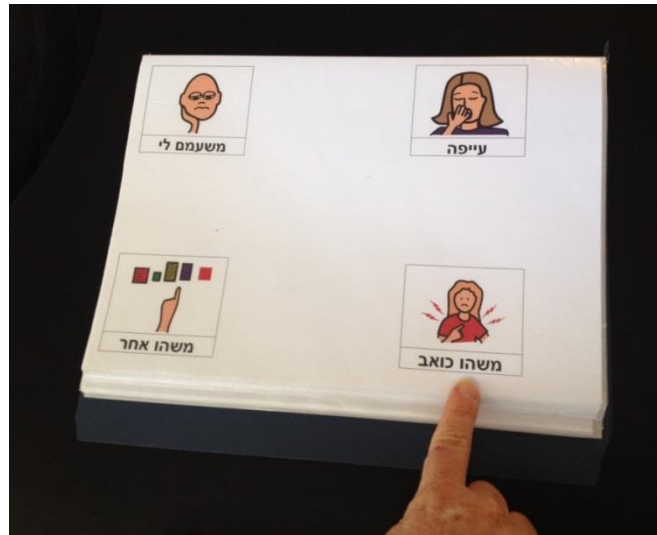
שילוט בבית איזי שפירא בסמלים כפי שמופיעים
בלוחות התקשורת של המשתמשים

לוחות על הקירות בבית איזי שפירא בסמלים כפי שמופיעים
בלוחות התקשורת של המשתמשים

לוח תקשורת לילד/ה עם קשיים במיקוד מבט

דף מלוח תקשורת

פלט קולי

פלט קולי הינו מכשיר עליו מוקלט/ים מסר/ים ובאמצעותו המשתמש יכול להשמיע את המסר ולתקשר עם סביבתו. הפלט הקולי הינו ערוץ תת"ח המאפשר תקשורת מהירה ואינטראקטיבית, וכן נוכחות קולית של המשתמש. קיים מגוון רחב של פלטים קוליים, ניתן להתאים למשתמש מפלט קולי בעל מסר אחד ועד פלט קולי עם מאות מסרים.

קישור לאתרים:

www.ablenetinc.com

www.dagesg.co.il

www.specialneeds.co.il

דוגמאות של פלטים קוליים

Go talk 9

little step by step

מחשב תקשורת

מחשב תקשורת הינו מחשב שהותקנה עליו תוכנת תקשורת המאפשרת למשתמש להשמיע את המסר ולתקשר עם סביבתו. הוא דומה לפלטים קוליים אך המחשב מאפשר בניית מערכת לוחות תקשורת רחבה ועשירה הרבה יותר מאמצעים אחרים, וכן מעבר יעיל בין הלוחות. כמו כן מאפשר המחשב למשתמש מגוון דרכי נגישות ללוחות תקשורת כגון הצבעה, מגוון דרכי סריקה ומתגים.

למידע נוסף פנה לאתר [/http://www.d-bur.com](http://www.d-bur.com)

איי-פד ואפליקציות תקשורתיות

האייפד הינו כלי המתאים לשימוש כחלק ממערך התקשורת של מגוון משתמשים (נייד, נפוץ בכלל האוכלוסייה, מאפשר התאמות רבות למשתמש וכו'...). על מנת להשתמש באייפד לצורך תקשורת, ניתן לרכוש אפליקציית תקשורת ממגוון רחב של אפליקציות תקשורתיות הנגישות כיום. לכל אפליקציה מאפיינים משלה כגון גודל לוחות, אופן הדגשת המסר וכו'.

כיום, בבית איזי שפירא, רוב הילדים משתמשים באפליקציית touch chat. כמו כן הם משתמשים באפליקציות כמו tiny tap ו-story creator לפיתוח מגוון כוונות תקשורתיות כמו שיתוף בחוויה.

תחום זה נמצא בתהליך שינוי וחדשנות מתמיד ומומלץ להיעזר בקלינאית תקשורת ומרפאה בעיסוק בבחירת האפליקציה המתאימה לשימוש עבור כל משתמש כחלק ממערך התקשורת שלו.

אייפד עם אפליקציית תקשורת, TouchChat
האייפד נמצא במעמד מיוחד- שיהיה זמין לילד ומוגן.

מערכת מיקוד מבט

מערכת מיקוד מבט TobiiPcEye מאפשרת גישה ישירה ומלאה לכל יישום במחשב בשליטה על ידי עכבר מחשב המופעל באמצעות העיניים. מערכת זו מתאימה לאנשים שאינם יכולים להשתמש ביעילות בידיהם לצורך תפעול תוכנת תקשורת.

קישור באינטרנט: www.dagesg.co.il

הנגשה

חשוב שאמצעי התקשורת של המשתמש יהיו זמינים לו בכל עת. כפי שהפה כאמצעי תקשורת נמצא תמיד לרשותו של האדם המסוגל לדבר, וכפי שהידיים עומדות תמיד לרשותו של האדם המתקשר באמצעות ידיו (ג'סטות, שפת הסימנים), כך אמצעי התקשורת של האדם שאינו מסוגל לתקשר בדרכים הללו חייב להיות זמין לו בכל עת.

לצורך כך ניתן להשתמש בעזרים כגון תיק מיוחד לאייפד, מחזיקי מפתחות, או כל דבר אחר שיאפשר לאדם לשאת את אמצעי התקשורת שלו לכל מקום.

מחזיק מפתחות

תיק מיוחד לאייפד

